

individual approach, consistency and complication of material, clarity); the basic directions of the music means using during correction and development work (listening to music, singing, musical-rhythmic movements, playing on children's musical instruments, etc.); tasks that children are offered to perform while listening to music (for the development of auditory attention and memory and auditory control), singing (as a complex process of sound formation to correct disorders of articulation, breathing, sound, diction), playing musical instruments (in order to develop a sense of rhythm, breathing).

However, music exercises aimed at the development of auditory perception and phonemic processes, fixing the correct pronunciation of sounds of preschool children with speech disorders are presented in the article.

Key words: *phonetic-phonemic processes, speech disorders, musical means, corrective work, preschool children.*

УДК 811:512.164

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-2.20>

Теличко Т. В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Глобальні зміни, що відбуваються в Україні, спричиняють перебудову психології майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, їхніх поглядів, переконань, звичок, моральних цінностей і соціальних ролей. Ключовою умовою підвищення якості освіти є успішність професійної діяльності педагогічних кадрів. Для цього актуальним є створення в системі освіти умов для розвитку індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх вихователів, пізнання й освоєння нових цінностей, що стимулюють творчий пошук перспективних підходів і технологій, зокрема й психолого-педагогічного супроводу в професійній підготовці.

У статті розглядається зміна акцентів у парадигмі роботи з педагогічним персоналом дошкільної освіти у формі реалізації психолого-педагогічного супроводу вихователів в умовах модернізації системи освіти. Встановлено, що психолого-педагогічний супровід є цілісним і безперервним процесом, що обов'язково передбачає взаємодію та співпрацю. Основними компонентами психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки майбутніх вихователів визначено психологічний та організаційно-просвітницький (педагогічний). Статтю присвячено розгляду ролі та можливостей психолого-педагогічного супроводу в професійній підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Мета дослідження – розробити й апробувати програму психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Визначено, що реалізація програми психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки майбутніх вихователів сприяє підвищенню толерантності до невизначеності сьогодення, мотивації досягнення успіху, формуванню кар'єрних орієнтацій та уявлень про себе як про успішну особистість, зниження опору, тривожності інноваційної діяльності.

Ключові слова: *професійна підготовка, психолого-педагогічний супровід, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти, дошкільна освіта, результат освіти.*

Дошкільна освіта є найпершою суспільно-державною формою, в якій здійснюється професійно-педагогічна робота з підростаючим поколінням. Одним із найважливіших напрямів удосконалення діяльності вчителів в умовах модернізації системи освіти, зокрема й дошкільної, є розвиток кадрового потенціалу. Пріоритетність цього напрямку розвитку освіти зафіксована в Національній доктрині розвитку України в XXI ст., законах України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”, Базовому компоненті дошкільної освіти, де важливими завданнями, що стоять перед соціально-педагогічною і психологічною практикою в сучасній освіті, стає зміна акцентів у парадигмі роботи з педагогічним персоналом.

Сучасні процеси модернізації дошкільної освіти висувують на перший план не формальну приналежність вихователя до професії, а займану ним особистісну позицію, що забезпечує ставлення до педагогічної праці. Як слушно зазначає Г. Беленька, саме така позиція орієнтує педагога на розуміння сучасних реалій, мотивів і способів взаємодії з дитиною [2, с. 156]. Лише зрілість особистісної, професійної позиції вихователів забезпечує заміну традиційних цінностей навчання на цінності розвитку особистості дошкільника й підвищення якості його освіти.

Базовий компонент дошкільної освіти як стратегія психолого-педагогічної підтримки процесів позитивної соціалізації та індивідуалізації дитини-дошкільника передбачає психолого-педагогічний супровід освітнього процесу в закладі дошкільної освіти [1].

Тлумачення поняття “психолого-педагогічний супровід” необхідно розпочати з ключового терміна “супровід”. У гуманітарну науку поняття “супровід” проникло слідом за поняттями “педагогічна, психологічна і соціальна допомога та підтримка”, що зумовлено концепцією гуманістично орієнтованої психології та педагогіки, а також тенденцією соціалізації глобальних процесів суспільного життя [5, с. 341]. Поняття супроводу походить із глибин педагогіки. Водночас думка щодо необхідності “супроводу” висловлюється сучасними педагогами, які розвивають ідеї “педагогіки успіху” [6, с. 30].

Метою психолого-педагогічного супроводу, на думку Л. Трубайчук, є цілеспрямований розвиток особистості, який відбувається за допомогою створення спеціальних психолого-педагогічних систем та їхнього

інституційного оформлення [7, с. 75]. Таким чином, зміст поняття “супровід” стосовно соціальних об’єктів відображається у найповнішому забезпеченні необхідними ресурсами внутрішнього потенціалу особистості для її особистісного розвитку протягом життя.

У сучасних умовах в освіті широко поширюється мережа супроводу розвитку [4, с. 125]. Суб’єктом розвитку, на думку І. Луценко, є будь-яка система в освіті, тому об’єктами супроводу можуть бути особистість, процес, система (освітня, психолого-педагогічна, соціальна тощо). Методологічною передумовою формування теоретичних основ супроводу в освіті стала концепція вільного вибору як умови розвитку особистості [4, с. 126].

Педагогічний сенс супроводу полягає у посиленні позитивних чинників розвитку та нейтралізації негативних, що дає змогу співвідносити супровід із зовнішніми перетвореннями, сприятливими для підтримки, підкріплення внутрішнього потенціалу суб’єкта розвитку. У контексті реалізації системно зорієнтованого підходу супровід розглядається як взаємодія, спрямована на надання допомоги суб’єкту розвитку у вирішенні власних проблем [3, с. 173].

У результаті теоретичного аналізу наукових літературних джерел *психолого-педагогічний супровід* розглядаємо як цілісну, системно організовану діяльність, у процесі якої створюються соціально-психологічні та педагогічні умови для успішного навчання й розвитку кожної дитини в освітньому середовищі. Особливістю психолого-педагогічного супроводу в дошкільній освіті є задоволення актуальних професійних потреб вихователя та забезпечення умов для їх залучення в творчий пошук оптимальних моделей взаємодії з вихованцями. Загалом ефективність підготовки педагогічних кадрів до такої діяльності забезпечується створенням і реалізацією комплексу умов:

- 1) формування мотивації педагогічної діяльності, актуалізація та збагачення досвіду вихователя (презентація власної діяльності, стажування, наставництво, курси підвищення кваліфікації, відкриті перегляди);
- 2) організація взаємодії психолога з вихователями закладів дошкільної освіти (забезпечення рефлексії їхньої професійної діяльності);
- 3) організація методичного супроводу – створення програми самоосвіти як важливого чинника розвитку кожного вихователя (Школа молодого вихователя, інформаційно-комунікативні технології), оволодіння освітніми технологіями (семінари, тренінги, коучинг-консультації);
- 4) організація системи комплексного супроводу вихователя;
- 5) наявність адміністративної системи стимулювання вихователів закладів дошкільної освіти (ЗДО);
- 6) розроблення та впровадження інформаційних, методичних посібників.

Таким чином, сутність психолого-педагогічного супроводу майбутніх вихователів ЗДО полягає у наданні допомоги, підтримки в ухваленні рішення у складних ситуаціях професійного вибору на основі вивчення їхніх інтересів, потенційного поля розвитку, особливостей взаємодії суб’єктів освітнього процесу. Таке розуміння дає змогу вибудувувати супровід як “від вихователя”, так і від інших суб’єктів взаємодії. Такий психолого-педагогічний супровід сприяє професійному розвитку майбутніх вихователів ЗДО, їхньому особистісно-професійному розвитку, а також вирішенню проблем в організації дошкільної освіти.

Основними компонентами психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО визначаємо психологічний та організаційно-просвітницький (педагогічний). *Психологічний компонент супроводу* представлений системною діяльністю майбутніх вихователів, які використовують принцип взаємозв’язку діагностичної та корекційно-розвивальної діяльності. У практичній діяльності майбутніх вихователів ЗДО особистість вихователя вивчається здебільшого з метою надання психологічної допомоги. Отже, вихователі завжди є суб’єктами психологічного супроводу [10, с. 149].

Організаційно-просвітницький (педагогічний) компонент забезпечує єдине інформаційне поле для всіх учасників психолого-педагогічного супроводу, а також його аналіз та актуальну оцінку. Цей компонент реалізується в діяльності вихователя ЗДО шляхом здійснення просвітницької роботи з педагогічним колективом та адміністрацією дошкільної освітньої організації на основі використання різноманітних форм активної полісуб’єктної взаємодії всіх учасників. Аналіз та оцінка існуючої системи супроводу уможлиблює розвиток і вдосконалення системи, забезпечуючи її найважливіші характеристики – відкритість та розвиваючий характер (синергетичність).

Нині психолого-педагогічний супровід визначається як метод, заснований на прийнятті оптимальних рішень у ситуації життєвого вибору [9, с. 35]; як рух разом зі змінами особистості, своєчасне визначення можливих шляхів розвитку, допомога та підтримка [2, с. 104]. Останній підхід у межах статті взятий як основний і використовувався для визначення теоретичних основ програми психолого-педагогічного супроводу (ППС) майбутніх вихователів ЗДО в професійній підготовці. Основна мета розробленої програми полягає у розвитку психолого-педагогічної компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти, а її реалізація передбачає декілька етапів: мотиваційно-установчий, практико-орієнтований, прогностичний. Розглянемо їх детальніше.

Перший етап – мотиваційно-установчий – створює основу для функціонування наступних етапів програми супроводу та передбачає роботу, спрямовану на орієнтацію майбутніх вихователів ЗДО на специфічність майбутньої професійної діяльності, виявлення їхніх очікувань, проведення психологічної діагностики особливостей вираженості компонентів психолого-педагогічної компетентності й формування мотиваційної

установки на саморозвиток та інноваційну діяльність. Очікуваними підсумками цього етапу є: усвідомлення студентами себе як унікальної та неповторної особистості; сформована мотивація на освоєння вмінь саморозвитку.

Другий етап – практико-зорієнтований, на якому відбувається співвіднесення індивідуальних можливостей майбутніх вихователів ЗДО зі сформованими у них прагненнями до саморозвитку в педагогічній діяльності, що відбувається шляхом їх залучення у різноманітні види індивідуально орієнтованої практики.

Третій етап – прогностичний, на якому майбутні вихователі ЗДО або визначають і приймають способи саморозвитку та розвитку психолого-педагогічної компетентності, або розуміють, що вибраний ними варіант необхідно модифікувати. Зміст роботи засновано на тому, щоб, використовуючи результати індивідуальної та групової роботи, студенти визначили оптимальну для себе траєкторію розвитку психолого-педагогічної компетентності, сформулювали прогноз щодо напрямів власного професійного самовдосконалення та саморозвитку. Також на цьому етапі відбувається рефлексія змін, які відбулися за час реалізації програми. Підсумком такого етапу є розроблення індивідуальної траєкторії розвитку психолого-педагогічної компетентності й визначення напрямів самовдосконалення в межах власної майбутньої професійної діяльності.

Програма ППС майбутніх вихователів ЗДО у професійній підготовці заснована на принципі поетапного розвитку і поступового розуміння кожним студентом самого себе та сформованої у них психолого-педагогічної компетентності. Отже, кожне проведене заняття у межах реалізації програми супроводу логічно впливає з попереднього й є у змістовному плані основним для подальшого.

З огляду на це, необхідним є формулювання основних завдань психолого-педагогічного супроводу майбутніх вихователів ЗДО у професійній підготовці:

1) охорона та зміцнення емоційного благополуччя і психічного здоров'я майбутніх педагогів дошкільної освіти;

2) створення сприятливих умов для формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх вихователів згідно з їхніми індивідуальними особливостями і схильностями, для розвитку здібностей і творчого потенціалу кожного студента як суб'єкта відносин із самим собою та з іншими суб'єктами освітнього процесу в майбутньому;

3) формування соціокультурного середовища, що відповідає індивідуальним, психологічним і фізіологічним особливостям майбутніх вихователів ЗДО [10, с. 305].

Припускаємо, що психолого-педагогічний супровід майбутніх вихователів ЗДО у професійній підготовці необхідно зорієнтувати на розвиток таких педагогічних умінь:

• *дослідницьких*: умінь оцінювати захід виховного характеру; вміння аналізувати результативність освітнього процесу, методичної роботи; вміння проводити критичний самоаналіз роботи;

• *проектувальних*: умінь розробляти сценарій проведення виховного заходу з наявними проблемами, сучасними вимогами в галузі виховання; вміння розробляти план, програму діяльності на конкретний період часу згідно із цілями й завданнями виховання;

• *організаційних*: умінь застосовувати в педагогічній практиці сучасні освітні технології;

• *комунікативних*: умінь вибудовувати і керувати комунікативною взаємодією [8, с. 72];

• *конструктивних*: умінь вибирати оптимальні форми, методи і прийоми виховної роботи.

Отже, актуальність психолого-педагогічного супроводу в професійній підготовці майбутніх вихователів ЗДО зумовлена модернізацією освіти в Україні. Основним покликанням супроводу в освіті, суб'єктами якого є учні/вихованці та педагоги освітніх установ, полягає у тому, щоб за допомогою педагогічного впливу сприяти успішному вирішенню проблем розвитку підростаючого покоління.

Психолого-педагогічний супровід розвитку в освіті передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію, спрямовану на допомогу супроводжуваному у вирішенні актуальних для нього проблем розвитку, зумовлених освітньою або професійною діяльністю [6, с. 32]. Педагогічні проекти суб'єкт-суб'єктної взаємодії опираються на певну послідовність кроків, що дає змогу розглядати супровід в освіті як технологію вирішення проблем розвитку.

Висновки. Таким чином, узагальнивши вивчену наукову літературу, психолого-педагогічний супровід майбутніх вихователів ЗДО розглянуто як безперервний процес у заданих часових межах, заснований на взаємодії та співпраці, метою якого є задоволення інституційних і особистих потреб, пов'язаних із професійною підготовкою педагогічних кадрів та якістю освітніх послуг у системі дошкільної освіти. Необхідність супроводу зумовлена підвищенням професійної та психолого-педагогічної компетентності педагогічного колективу і підтриманням позитивного психологічного клімату. Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо у розробленні авторської методики забезпечення психолого-педагогічного супроводу майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти в процесі професійної підготовки.

Використана література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / за заг. ред. А. М. Богуш. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Бельська Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія. Київ : Світлич, 2006. 304 с.
3. Величко Т. Д. Підготовка майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 ; ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2014. 273 с.

4. Луценко І. О. Підготовка майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. *Наука і освіта*. 2014. Вип. 10. С. 123–127.
5. Машовець М. А. Підготовка сучасного педагога дітей дошкільного віку в умовах мінливого соціуму. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. Вип. 4(48). С. 339–347.
6. Підліпняк І. Ю. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. Вип. 44. С. 28–34.
7. Психолого-педагогическое сопровождение развития ребенка дошкольного возраста в образовательном процессе : коллективная монография / под ред. Л. В. Трубайчук. Челябинск : ЧИПКРО, 2014. 204 с.
8. Садыкова Т. Н. Проблема повышения мотивации воспитателей к педагогической деятельности в целях улучшения работы дошкольного образовательного учреждения в новых условиях. *Челябинский гуманитарий*. 2014. № 4(29). С. 69–76.
9. Goodman G., Arbona C., Dominguez de Rameriz R. Highstakes, minimum-competency exams: How competent are they for evaluating teacher competence? *Journal of Teacher Education*. 2008. Vol. 59. P. 24–39.
10. Oser F. K., Achtenhagen F., Renold U. Competence oriented teacher training. Old research demands and new pathways. Rotterdam, the Netherlands : Sense. 2006. 510 p.

References:

1. Bohush A.M., 2012. Basovyy component doshkil'noyi osvity [Basic component of pre-school education] (nova redakciya)/ K.: Vydavnytstvo, p.26.
2. Belenjka H.V., 2006. Vykhovately ditey doshkil'noho viku: stanovlennya fakhivcy v umovakh navchannya [Educators of preschool children: becoming a specialist in terms of learning]. Monograph. K.: Svitych, p.304.
3. Velychko T.D., 2014. Pidhotovka maybutnikh vykhovateliv do formuvannya cinnisnykh orientatsiy u starshych doshkilnykiv: dys. ...kand. ped. nauk: 13.00.08 [Preparation of future educators for the formation of value orientations in older preschoolers]/ DZ "Pivdenoukr. nac. ped. un-t im. K.D.Ushynskyoho". Odessa, p.273.
4. Lucenko I.O., 2014. Pidhotovka maybutnikh vykhovateliv do orhanizatsiyi komunikativno-movlennyevoyi diyalnosti ditey starshoho doshkil'noho viku [Preparation of future educators for the organization of communication and speech activity of children of preschool age]. "Science and Education" Vol. 10. P.123-127.
5. Mashovec M.A., 2015. Pidhotovka suchasnoho pedahoha ditey doshkil'noho viku v umovah minlyvoho sociumu [Preparation of a modern teacher of preschool children in the conditions of changing society]. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies. Vol. 4 (48). P.339-347.
6. Pidlypnyak I.U., 2013. Pidhotovka maybutnikh fakhivciv doshkil'noyi osvity [Preparation of future specialists of preschool education]. Psychological-pedagogical problems of rural school. Vol. 44. P. 28-34.
7. Trubaychuk L.V., 2014. Psikhologo-pedagogicheskoye soprovogdeniye razvitiya rebonka doshkolynoho vozrasta v obrazovatel'nom processe [Psychological and pedagogical support of the development of a preschool age child in the educational process]: a collective monograph. Chelyabinsk: izd-vo ChIPKRO. p. 204.
8. Sadikova T.N., 2014. Probleme povysheniya motivatsiyi vospitateley k pedagogicheskoy deyatelnosti v celyakh uluchsheniya raboty doshkolynoho obrazovatel'nogo uchregdeniya v novykh usloviyakh [The problem of raising the motivation of teachers to pedagogical activities in order to improve the work of preschool educational institution in new conditions]. Chelyabinsk humanitarian. №4. P. 69-76.
9. Goodman G., Arbona C., Dominguez de Rameriz R., 2008. Highstakes, minimum-competency exams: How competent are they for evaluating teacher competence? *Journal of Teacher Education*. Vol. 59. P. 24–39.
10. Oser F. K., Achtenhagen F., Renold U., 2006. Competence oriented teacher training. Old research demands and new pathways. Rotterdam, the Netherlands: Sense. P. 510.

Telychko T. V. Psychological-pedagogical support of professional training of future educators of preschool education institutions

The global changes that take place in Ukraine, lead to the restructuring of the psychology of future preschool teachers, their views, beliefs, habits, moral values and social roles. The success of teaching staff in the process of education is a key condition for improving the quality of education. For this purpose, it is important to create conditions for the development of individual style of professional activity of future educators in the system of education, cognition and development of new values that stimulate the creative search for promising approaches and technologies, including psychological and pedagogical support in vocational training.

The article deals with the change of accents in the paradigm of work with pedagogical staff of preschool education in the format of realization of psychological and pedagogical support of teachers under conditions of modernization of the education system. It is established that psychological and pedagogical support is a holistic and continuous process, which requires interaction and cooperation necessarily. The main components of the psychological and pedagogical support of the professional training of future educators are defined: psychological and organizational-educational (pedagogical). The article is devoted to the consideration of the role and opportunities of psychological and pedagogical support in the professional training of future preschool teachers. Purpose of the research is to develop and test a program of psychological and pedagogical support for the professional training of future preschool teachers. It is determined that the implementation of the program of psychological and pedagogical support of professional training of future educators contributes to the increase of tolerance for uncertainty of the present, motivation of success, formation of career orientations and ideas about themselves as successful personality, reduction of resistance, anxiety.

Key words: vocational training, psychological and pedagogical support, future preschool teachers, preschool education, educational result.